

Respekt för rättigheter?

– vad har hänt tre år senare

Funktionsrätt Sverige 3 december 2022

Text: Monica Klasén McGrath och Agneta Söder

Innehållsförteckning

Respekt för rättigheter?	1
- vad har hänt tre år senare	1
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Sammanfattning	4
Ny regering - nytt politiskt läge.....	6
I kölvattnet av pandemin	8
Flyktingar med funktionsnedsättning från Ukraina.....	10
Vad har hänt med rekommendationerna under 2022?	11
Strategi för uppföljning av funktionshinderspolitiken	13
Rapportering och dialog med FN	14
Tematisk översikt av vad som hänt 2022	15
Tema lag och genomförande, artiklarna 1 - 5, 13 och 33	15
Tema tillgänglighet, artikel 9, 11 och 20	17
Tema självbestämmande, artikel 12 och 19	18
Tema barn, familj och utbildning, artikel 7, 23 och 24.....	20
Tema tvångsvård, suicid, våld, artiklarna 10 och 14 - 17	24
Tema hälsa, artiklarna 25, 26 och 30	26
Tema arbete och försörjning, artiklarna 27 och 28	29
Tema medvetandegöra, statistik och intersektionalitet, artiklarna 6, 8, 22, 31 och 32	34
Nästa steg inför dialog med övervakningskommittén	36

Inledning

Idag har 185 stater, inklusive EU, ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen. Sveriges riksdag antog konventionen redan 2008 och den började gälla året efter.

I april 2014 fick Sverige rekommendationer från FN som stöd i arbetet med att fullgöra sina åtaganden. Den 22 oktober 2019 lämnade regeringen sin andra och tredje rapport till FN.

Den 3 december 2019 lanserade Funktionsrätt Sverige rapporten "Respekt för rättigheter?"¹ som utgör civilsamhällets granskning av hur Sverige efterlever FN:s funktionsrättskonvention. Rapporten togs fram i bred samverkan mellan organisationer som företräder rättighetsbärare – personer med funktionsnedsättning och organisationer för mänskliga rättigheter. I rapporten konstateras stora brister på en rad områden, men här finns också förslag på rekommendationer som riktar sig till regering, riksdag och beslutsfattare i regioner och kommuner.

Hela lanseringen påverkades av pandemin, men redan i mars 2020 startade vi en webinarieriserie² på olika teman kopplade till rapporten. I september 2020 lanserades en kampanjsida för rapporten www.respektförrättigheter.se.

I november 2020 genomförde representanter för de organisationer som gjorde granskningen under 2019 en enklare uppföljning av vad som hänt under året. Både under hösten 2021 och nu 2022 har Funktionsrätt Sverige genomfört en liknande bedömning av utvecklingen under året. Uppföljningen gör inte anspråk på att vara heltäckande varken gällande samhällsområden eller detaljer, utan bör betraktas som en aktuell översikt på funktionsrättsområdet.

Sammanfattning

Denna rapport innehåller en översiktlig genomgång av vad som har hänt under 2022 med de 134 rekommendationerna som lyftes fram i rapporten Respekt för rättigheter. I en tematisk indelning i

---

¹ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/11/respekt-for-rattigheter-rapport.pdf>

² <https://funktionsratt.se/sidor-utanfor-menyn/webbinarier-om-rapporten-respekt-for-rattigheter/>

ett antal områden kommenterar vi vad vi betraktar som utvecklingen på området.

Under 2022 ser vi inga större förändringar på funktionsrättsområdet i jämförelse med vår uppföljning förra året, men det finns några ljusglimtar som är värda att lyfta.

- Diskrimineringsombudsmannen tar från 2022 emot anmälningar från enskilda om diskriminering och vad gäller skyldigheter som följer av diskrimineringslagen.
- Rätten till assistans har stärkts genom två lagändringar; en om grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning samt en som handlar om ökad rättssäkerhet för barn och vid behov av egenvård.
- En utredning som ska undersöka hur statistik om barn och elever i skolväsendet kan inhämtas har tillsatts under året. Det är något funktionsrättsrörelsen verkat för i flera år.
- I januari höjdes garantinivån inom sjuk- och aktivitetssättning och funkisskatten togs bort (även om ett nytt jobbskatteavdrag tog bort en del av effekten). Dessutom har en utredning tillsatts som ska analysera behovet av förändringar när det gäller beräkningen av sjuk- och aktivitetssättning.
- Universell utformning finns nu med i kriterierna för upphandling av möbler.
- Nu finns en nationell standard om kommunernas arbete med hållbar utveckling och Agenda 2030. I den finns hänvisning till universell utformning och tillgänglighetskrav vid offentlig upphandling samt även krav på aktiv involvering vid uppföljning av beslut, också i relation till de olika diskrimineringsgrunderna.
- Socialstyrelsen har tagit fram nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism.

Samtidigt ser vi generellt inte någon avgörande framflyttning inom de flesta områdena. Trots att universell utformning är en del av det nationella funktionshinderpolitiska målet ser vi fortsatt bara små steg framåt. Begreppet funktionsrätt blir alltmer etablerat men omsätts sällan i handling. Inom området barn, familj och utbildning ser vi snarare sammantaget en viss försämring under 2022, till exempel är köerna fortsatt långa till BUP trots att man tillfört extra resurser. Levnadsvillkoren för anhöriga blir inte heller bättre. Inom

hälsoområdet finns flera goda initiativ och förslag, bland annat för att förbättra vårdgarantin för personer med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom, men om det kommer att förbättra hälsan för dem går ännu inte att se. Den välkomnade höjningen av sjuk- och aktivitetsersättningen har delvis ätits upp av ökade levnadsomkostnader, kommunala avgifter samt ett nytt jobbskatteavdrag. Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning och deras möjligheter att komma in på arbetsmarknaden har inte heller förbättrats under året, snarare det motsatta.

Ny regering - nytt politiskt läge

Under hösten har Sverige genomgått ett regeringsskifte.

Formuleringar i regeringsförklaringen om större betoning på funktionsrätt i politiken och satsningar på jämlik och tillgänglig vård är positiva. Tyvärr fördunklas detta av förslag i det avtal som överenskommits mellan de regeringsgrundande partierna och av regeringens budgetproposition för 2023.

Vi välkomnar skrivningar i regeringsförklaringen³ om att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering, att funktionsrättsperspektivet ska integreras i fler politik- och samhällsområden och att ett statligt helhetsansvar för personlig assistans inom ramen för LSS ska övervägas.

Men det råder som vid alla maktskiften en osäkerhet kring i vilken riktning aktuella och viktiga sakpolitiska frågor som vård, skola, socialförsäkring och arbetsmarknad kommer att påverkas. Den nya regeringen har lämnat sitt budgetförslag⁴ som ser ut att vinna majoritet i riksdagen. Budgeten innebär att vissa av våra frågor har tagit steg tillbaka. Vi ser exempelvis med stor besvikelse att statsbidraget till funktionsrättsorganisationer föreslås vara oförändrat 2023 med samma prognos för 2024 - 2025, trots löften från alla partier utom Moderaterna om att de skulle höjas. Detta kommer att påverka funktionsrättsrörelsen negativt. Verksamhet kommer att ställas in och begränsas, personer kan komma att sägas upp och det blir ännu svårare för oss att utföra det demokratiska uppdrag vi har

---

³ <https://www.regeringen.se/tal/2022/10/regeringsforklaringen-den-18-oktober-2022/>

⁴ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2022/11/prop.-2022231/>

som handlar om att medverka i uppföljningen av funktionsrättspolitik och driva på för delaktighet och goda levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom. Vi ser också vissa indragna satsningar och omfördelningar i budgeten vilka försämrar för personer med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar. Det gäller exempelvis indragna satsningar på förebyggande folkhälsoarbete, sänkta förvaltningsanslag till Arbetsförmedlingen och sänkta satsningar på grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Generellt ser vi brist på inflationsjustering i både statsbidragen till funktionsrättsorganisationerna och i vissa offentliga ersättningssystem, exempelvis har inte schablonen för assistansersättningen räknats upp i takt med inflationen.

Det råder i nuläget osäkerhet kring vad som kommer att ske med vissa av de initiativ vi betraktar som framgångar under innevarande år. Därför har vi kommenterat budgeten på områden där vi ser att det kan komma att ha effekt. Detta gäller exempelvis ett antal utredningar, som redan lämnat sitt slutbetänkande eller pågående utredningar som förväntas bli klara under nästa år.

Men det finns också grundläggande förslag i det avtal⁵ de regeringsbildande parterna kommit överens om som, om de skulle bli verklighet, hotar principen om mänskliga rättigheter och alla människors lika värde. Flera förslag i avtalet gör skillnad på människor utifrån medborgarskap. Det ska bli lättare att utvisa personer som saknar svenskt medborgarskap och viktiga rättigheter i välfärden som påverkar personer med funktionsnedsättning, exempelvis insatser enligt LSS, föreslås villkoras med svenskt medborgarskap. Detta kommer allvarligt att drabba nyanlända och flyktingar med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom.

Svenskt medborgarskap föreslås också villkoras med förmågan till egenförsörjning vilket skulle göra det svårt för många flyktingar och nyanlända som arbetar med lönebidrag eller som inte kan arbeta alls att någonsin kunna få en trygg tillvaro i Sverige.

Grunden för Funktionsrätt Sveriges arbete är funktionsrättskonventionen och här är alla människors lika värde en oantastlig princip. Vårt mål är ett inkluderande samhälle där alla personer med

---

⁵ <https://www.xn--tidavtalet-gcb.se/>

funktionsnedsättningar och kronisk sjukdom, erbjuds samhällets stöd som vård efter behov och möjligheten till personlig assistans. Funktionsrätten omfattar alla människor i Sverige och när vi driver intressepolitik kommer vi alltid att ha alla människors rättigheter för ögonen.

I kölvattnet av pandemin

Under första halvan av 2022 började pandemin klinga av.

Restriktioner togs successivt bort och samhället öppnade upp, vilket möjliggjorde att fysiska möten och verksamhet kunde återupptas. Vi kan dock fortfarande se konsekvenserna av pandemin bland personer med funktionsnedsättning. Långvarig isolering, bland annat på grund av inställd verksamhet och uppskjuten behandling har haft negativ effekt på många hälsa.

I Sverige ser vi generellt att ojämlikheterna i hälsa består och i vissa fall ökar över tid. Coronakommissionen bedömer i sina rapporter att pandemins konsekvenser kan komma att förstärka dessa ojämlikheter och att det hälsofrämjande och förebyggande arbetet behöver stärkas och prioriteras för att behålla en god folkhälsa och minska ojämlikheterna.⁶

Coronakommissionen konstaterar i sitt slutbetänkande⁷ i februari 2022 bland annat att:

- förutsättningarna för en god och jämlik hälsa har förändrats under pandemin.
- de grupper som redan före pandemin hade förhöjd risk för ohälsa har drabbats mest inom skolan, på arbetsmarknaden och i samhället i stort.
- den allmänna hälsan är fortsatt god, men något fler uppger lätta psykiska besvär.
- fysisk aktivitet har minskat och stillasittande ökat.
- många folkhälsorelevanta insatser har ställts in och ersatts med andra alternativ.

En enkätundersökning⁸ som MFD, Myndigheten för delaktighet, genomfört bekräftar att många personer med funktionsnedsättning

---

⁶ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/h/hur-har-folkhalsan-paverkats-av-covid-19-pandemin/>

⁷ <https://coronakommissionen.com/publikationer/slutbetankande-sou-2022-10/>

har påverkats av inställda och förändrade stödinsatser under pandemin. Av 300 svaranden uppger fler än hälften att LSS-insatser har ställts in en eller flera gånger. En majoritet av svaranden som har insatser enligt socialtjänstlagen anger att deras boendestöd har påverkats, men även att exempelvis hemtjänst och ledsagarservice har skjutits upp eller ställts in under pandemin.

Socialstyrelsen anger i en rapport att 80 procent av landets kommuner och stadsdelar genomförde förändringar i LSS-verksamheten till följd av covid-19 under 2020.

Under 2020 ökade antalet rapporterade (hos Institutet för vård och omsorg, IVO) ej verkställda beslut med 69 procent jämfört med året innan.

Nära 40 procent av befolkningen har antingen avstått från eller väntat längre med att söka vård under pandemin. Minskningen av vårdkonsumtion är särskilt tydlig bland personer med långvariga hälsobesvär, vilket omfattar personer med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom. Det visar en rapport från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

Uppföljningar visar att befolkningens psykiska hälsa inte har förändrats i någon större omfattning i Sverige under pandemins första år. Däremot menar Folkhälsomyndigheten⁹ att det är tydligt att de tidigare skillnaderna i befolkningens psykiska hälsa finns kvar.

Folkhälsomyndigheten publicerade en första rapport i slutet på maj 2020 om konsekvenserna av pandemin hos barn och unga. Denna har sedan uppdaterats löpande under pandemin. Myndigheten har upprepade gånger pekat på de negativa effekterna av skolstängningar och särskilt lyft fram lärandeförlust och påverkan på den psykiska och fysiska hälsan. Det konstateras att detta slagit hårdast mot barn med funktionsnedsättningar.¹⁰

Coronapandemin har även haft vissa positiva effekter. Exempelvis har vikten av tillgänglig krisinformation på alla olika plattformar

---

⁸ <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/kunskapsunderlag/pandemins-konsekvenser/pandemin-och-valfardstjanster/>

⁹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/h/hur-har-folkhalsan-paverkats-av-covid-19-pandemin/>

¹⁰ https://coronakommissionen.com/wp-content/uploads/2022/02/sverige-under-pandemin-volym-2_webb-slutbetankande.pdf

belysts och i de flesta fall åtgärdats. Kunskapen och erfarenheten av tillgängliga digitala möten och utbildningar har tagit ett stort steg framåt. För många personer har detta skapat nya möjligheter att delta och medverka i olika sammanhang som annars kräver långväga förflyttning eller är otillgängliga på annat sätt.

**Flyktingar med funktionsnedsättning från Ukraina
Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 och den
efterföljande flyktingströmmen till bland annat Sverige, har
återigen satt ljuset på de brister som finns gällande mottagandet av
nyanlända och flyktingar med funktionsnedsättning.**

Flyktingar från Ukraina kan söka skydd i Sverige i enlighet med det europeiska massflyktsdirektivet¹¹¹². I artikel 13 punkt 2 i direktivet står; Medlemsstaterna skall se till att personer som åtnjuter tillfälligt skydd får sina behov tillgodosedda när det gäller social välfärd och uppehälle, om de saknar tillräckliga medel, samt sjukvård.

Sverige har valt att tolka direktivet på dess miniminivå, vilket bland annat innebär att vuxna personer med funktionsnedsättningar saknar tillgång till en rad stödinsatser, exempelvis till Svenska för invandrare, SFI, insatser enligt LSS, men även till sjukvård som enligt regelverket¹³ "kan anstå". Det får konsekvensen att insatser som habilitering eller tillgång till hjälpmedel saknas. Behoven hos de flyktingar som anländer till Sverige fångas heller inte upp vid mottagandet eller via den digitala registreringen hos Migrationsverket. Hos personer med funktionsnedsättning kan det handla om behov av tillgängligt boende, hjälpmedel, läkemedel, medicinska engångsartiklar och andra stödinsatser av mer eller mindre akut natur.

Situationen kompliceras ytterligare av regionernas och kommunernas möjlighet att göra olika tolkningar av vad exempelvis vård som inte kan anstå innebär. På vissa ställen gör man exempelvis tolkningen att hjälpmedel ingår, på andra den motsatta. Detta innebär att rättigheterna varken är förutsägbara eller jämlika.

---

¹¹ <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2022/2022-03-04-EU-har-aktiverat-massflyktsdirektivet.html>

¹² <https://www.europaportalen.se/2022/10/eu-skyddet-ukrainska-flyktingar-forlangts>

¹³ https://vardgivarguiden.se/administration/patientadministration/patientavgifter/asyl_utan_tillstand/asylsokande/artiklar/vard-som-inte-kan-ansta/

Efter samverkan mellan Funktionsrätt Sverige och berörda myndigheter, som Migrationsverket och MFD, samt inspel och skrivelser¹⁴ i samband med två sakråd med kulturministern, har initiativ tagits för att förbättra situationen. MFD har fått uppdraget att stötta Migrationsverket med kunskap. Aktörskartor har tagits fram för att tydliggöra de utmaningar som möter flyktingar med funktionsnedsättning i Sverige och ett informationsmaterial på sju språk om rättigheter till stöd har tagits fram av MFD.

Det oroar oss att funktionsrättsperspektivet har varit och fortfarande är osynligt i flyktingmottagandet. De brister vi sett under mottagandet av flyktingar från Ukraina bryter mot flera av konventionens artiklar.

Våra omedelbara förslag till förändring:

- Migrationsverket bör ha det nationella samordningsansvaret när det gäller mottagande och placering av flyktingar med funktionsnedsättning.
- Vi ser behovet av att funktionsrättsperspektivet finns med i ansvariga myndigheters, men också det övriga civilsamhällets arbete, med mottagande och etablering av flyktingar, precis som andra intersektionella faktorer analyseras i dessa processer. Om människor får sina behov åsidosatta leder det till stora individuella och samhällsekonomiska förluster.
- Utvecklingen måste bevakas -redan under nuvarande situation är risken stor att personer inte får sina rättigheter i svensk lag och internationella åtaganden i FN:s Funktionsrättskonvention tillgodosedda.

Vad har hänt med rekommendationerna under 2022?

Bilderna nedan illustrerar vår bedömning av utvecklingen utifrån civilsamhällets 134 rekommendationer, tre år efter lanseringen av "Respekt för rättigheter". En första rekommendation genomfördes 2021 och det var beslutet att inrätta ett oberoende institut för mänskliga rättigheter. Rekommendationen fullföljdes när institutet inrättades i januari 2022. Det innebär att vi nu har 133

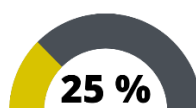
¹⁴ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2022/06/Skriftliga-synpunkter-Funktionsratt-sverige-sakrad-8-juni.pdf>
<https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2022/10/Skriftliga-synpunkter-om-situationen-for-flyktingar-fran-Ukraina-sakrad-den-23-augusti-002.pdf>

rekommendationer kvar för regering och riksdag att åtgärda. Samtliga rekommendationer finns på vår kampanjsida för Respekt för rättigheter: <https://respektforrattigheter.se/>

När det gäller 53 rekommendationer har vi gjort bedömningen att något har hänt, vilket innebär en generell förändring då motsvarande siffra 2021 var 34. Att något har hänt innebär inte nödvändigtvis att det tagits ett beslut i rätt riktning, utan exempelvis att en utredning tillsatts, eller att frågan uppmärksammats på annat vis. Inget har hänt med 76 av rekommendationerna.

2021

Någonting har hänt
34 av 134 rekommendationer

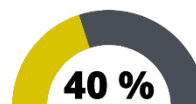

Genomförd
1 av 134 rekommendationer

2022

Någonting har hänt
53 av 134 rekommendationer

Genomförd
1 av 134 rekommendationer

Bildbeskrivning: I slutet av 2021 hade något hänt när det gäller 34 av civilsamhällets rekommendationer. Nu i slutet av 2022 är det 53 rekommendationer där vi ser en utveckling åt rätt håll.

Vi bedömer att det sker försämringar när det gäller åtminstone 3 rekommendationer – ytterligare försämringar i rättigheter för flyktingar med funktionsnedsättning beroende på bristande tillgång till stöd i tolkningen av massflyktsdirektivet, försämringar av främst det ekonomiska stödet, omvårdnadsbidraget till anhöriga till barn med funktionsnedsättning och inga insatser för att komma

säkerställa att barn inte drabbas av kränkningar, mobbning och våld på grund av funktionsnedsättning.

Strategi för uppföljning av funktionshinderspolitiken

Regeringen beslutade om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken i september 2021. Strategin ska gälla i tio år. Funktionsrätt Sverige har reagerat på att vi inte involverats aktivt i framtagningsprocessen på det sätt som konventionen förordar.

En strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken lanserades i september 2021. Strategin ska gälla i tio år. [Funktionsrätt Sverige kommenterade strategin då](#) och menade bland annat att funktionsrättsrörelsens roll behöver tydliggöras och stärkas i linje med konventionen. Det gäller i förhållande till regeringen, i samarbetet med MFD och i alla de samverkansråd – statliga, kommunala eller regionala – som vi funktionsrättsorganisationer deltar i. Därför togs ett initiativ i samverkan med MFD – som har en central roll att erbjuda stöd till övriga myndigheter inom ramen för strategiarbetet – om hur funktionsrättsrörelsen skulle kunna bli mer delaktig i arbetet med strategin samt hur vi skulle kunna förbättra dialogen med myndigheterna. Vi kom fram till att MFD skulle bjuda in berörda myndigheter tillsammans med representanter från funktionsrättsrörelsen kring de 12 utpekade samhällsområdena i strategin – ett dialogmöte för varje område, fyra dialogmöten varje år under perioden 2022 - 2024.

Under 2022 har vi genomfört dialogmöten om demokratisk delaktighet, hälsa, folkhälsa och social välfärd samt arbete och försörjning. De myndigheter som omfattas av den nya strategin ska varje år rapportera till regeringen hur de utvecklar sitt arbete för att uppnå det funktionshinderpolitiska målet men eftersom strategin sjösattes i september 2021 känns det mer relevant att återkomma i kommande uppföljningar om hur myndigheternas arbete utvecklas över tid.

För att förstärka förutsättningarna för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken och för att kunna ge berörda myndigheter adekvat stöd ökas MFD:s anslag med tre miljoner kronor för 2023.¹⁵ Men det är en omfördelning av medel inom ramen för

---

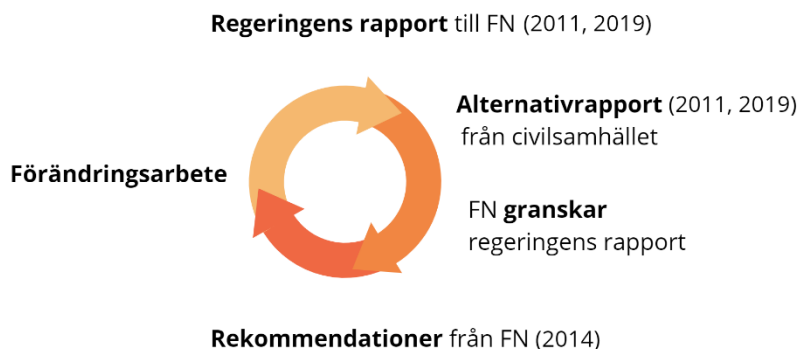
¹⁵<https://www.regeringen.se/4aad8b/contentassets/def2026cac0b4ef7acf4afeb988326ed/utgiftsomrade-9-halsovard-sjukvard-och-social-omsorg.pdf>

funktionshinderbudgeten. Det innebär till exempel mindre medel till statsbidrag för tolktjänst, granskning av hur Sverige lever upp till FN:s funktionsrättskonvention, statsbidrag för habiliteringsersättning och insatser för att stimulera universell utformning, stödstrukturen för genomförande av funktionshinderspolitik.

Rapportering och dialog med FN

Övervakningskommittén för konventionen har ännu inte fastställt något datum för nästa dialog med Sverige. Vi vet dock att dialogen inte kommer att ske under 2023 eftersom många länder väntar på att få träffa kommittén. Coronapandemin har bidragit till ytterligare förseningar eftersom färre dialoger har genomförts.

Regeringens sammanslagna andra och tredje rapport skickades till FN i oktober 2019¹⁶. Rapporten innehöll svar på frågor som FN-kommittén ställt, men ofta saknas konkreta svar om resultat. Det rör till exempel skydd mot hatbrott, förstärkningar av diskrimineringsskyddet och införande av stödjande beslutsfattande. På frågan om vad som gjorts för att inkorporera funktionsrättskonventionen, är svaret att samla erfarenhet från tillämpningen av barnkonventionen.

Bildbeskrivning: Bilden beskriver processen för uppföljning av konventionen.¹⁷ Den börjar med att regeringen skickar en rapport till FN.

¹⁶<https://www.regeringen.se/4ada4e/globalassets/regeringen/dokument/social-departementet/funktionshinder/sveriges-sammanslagna-andra-och-tredje-rapport-till-fns-kommitte-for-konventionen-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

¹⁷ <https://toolkit.funktionsrattskonventionen.se/metoder-for-uppfoljning-2/>

Civilsamhället ger sin bild av läget i en alternativrapport. Sedan granskar FN regeringens rapport och ger rekommendationer till regeringen om vad som behöver förbättras till nästa rapporttillfälle.

Tematisk översikt av vad som hänt 2022

Granskningen som ledde fram till rapporten Respekt för rättigheter, 2019 genomfördes i nio tematiska grupper som leddes av företrädare för olika organisationer i civilsamhället. Den tematiska översikten är en sammanfattning av vad som hänt under området för att se om några av våra rekommendationer har genomförts.

Rekommendationerna som ligger till grund för bedömningarna finns att läsa här: <https://respektforrattigheter.se/>

Tema lag och genomförande, artiklarna 1 - 5, 13 och 33

Institutet för mänskliga rättigheter har under året startat upp sin verksamhet. Vi har aktivt arbetat för att få representation i institutets råd. En positiv nyhet är att DO från och med i år tar sig an anmälningar från enskilda om diskriminering och vad gäller skyldigheter som följer av diskrimineringslagen.¹⁸

Det är positivt att det i regeringsförklaringen framgår att den nya regeringens ambitioner är att "personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering. Att integrera funktionsrättsperspektivet i fler politik- och samhällsområden är fortsatt i fokus."

Det nyinrättade Institutet för mänskliga rättigheter startade i januari och har under året främst arbetat med att få i gång sin verksamhet.¹⁹ Funktionsrättsrörelsen har i dialog med institutet diskuterat hur arbetet kan organiseras och styras med kunskap om konventionens åtaganden²⁰. Deras uppgift som övervakningsmekanism måste omfatta alla myndigheter och även se till statspartens ansvar för samordning och kontaktpunkter (artikel 33.1) samt med aktiv involvering från civilsamhället, särskilt funktionsrättsorganisationer, i genomförande och oberoende övervakning av funktionsrättskonventionen (artikel 33.2). Under året har vi diskuterat med institutet vikten av representation från

---

¹⁸ <https://www.do.se/>

¹⁹ <https://mrinstitutet.se/rapporter/arsrapport-2022/>

²⁰ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2021/07/Funktionsratt-Sverige-medskick-till-Utredningen-om-inrattande-av-ett-Institut-for-manskliga-rattigheter-juni-2021.pdf>

funktionsrättsrörelsen i institutets råd bland annat genom en skrivelse.²¹

På nationell nivå ser vi ingen ansats till att ändra kommittéförordningen eller att införa konsekvensanalyser i direktiv inför ny lagstiftning men det finns enstaka goda exempel på lokal nivå. Vänsterpartiet presenterade i oktober ett samarbetsavtal med styret i region Stockholm. Det är ett 44-punktsprogram där en av punkterna handlar om funktionsrättskonsekvensanalyser: "Funktionsrättskonsekvens införs i alla relevanta beslut, exempelvis vid större organisatoriska förändringar."²²

Under valåret har Funktionsrätt Sverige drivit frågan om en bred översyn av det straffrättsliga skyddet för personer med funktionsnedsättning. En viktig lucka handlar om bristen på straffrättsligt skydd mot hatbrott. Därför vill vi se en skärpning av det straffrättsliga skyddet mot hatbrott.

Vårt förslag är att grunden funktionsnedsättning införs i straffskärpningsregeln för hatmotiv (29 kap. 2 § p. 7 brottsbalken²³) Grunden skulle även kunna omfattas av åtalsregeln gällande förolämpning (5 kap 5 § 3 p. brottsbalken).

Enligt vår valenkät²⁴ är samtliga partier utom S och M villiga att se över lagstiftningen när det gäller hatbrott och förolämpning i samband med funktionsnedsättning. Men vi har ännu inte sett någon reell förändring i denna fråga.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har fått ett regeringsuppdrag att utifrån anmälningar om diskriminering till myndigheten fördjupa kunskapen om diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder och belysa frågor som har att göra med intersektionalitet.²⁵ Från och med 2022 tar DO emot anmälningar från enskilda om diskriminering och när det gäller skyldigheter som

---

²¹ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2022/10/Skrivelse-till-Institutet-for-manskliga-rattigheter-20221013.pdf>

²² <https://sll.vansterpartiet.se/wp/files/2022/10/44-punktsprogrammet-V-Region-Stockholm.pdf>

²³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700

²⁴ <https://funktionsratt.se/funktionsratt-ratten-att-fungera-i-samhallet-pa-lika-villkor/valet-2022/enkatsvaren-en-oversikt/>

²⁵ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/04/uppdrag-om-diskriminering-som-har-samband-med-flera-diskrimineringsgrunder/>

följer av diskrimineringslagen.²⁶ Det är en positiv utveckling och det finns flera fall som rör funktionsnedsättning. Bland annat har DO drivit fall som rör diskrimineringsgrunden bristande tillgänglighet i skolan.

Tema tillgänglighet, artikel 9, 11 och 20

Redan 2017 beslutade riksdagen om att universell utformning och borttagande av hinder för tillgänglighet är en del av inriktningen för funktionshinderpolitiken. Detta förstärktes 2021 då strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken presenterades. Vi ser en tendens till att begreppet universell utformning börjar införas på strategisk nivå inom samhällsstyrningen. Det är positivt, men vi saknar konkreta handlingsplaner för genomförandet av funktionshinderspolitiken inom tillgänglighetsområdet. Tillgänglighetsdirektivet är försenat och en lag kommer att införas först 2025.

Det saknas fortfarande en handlingsplan gällande tillgänglighet på samtliga områden på nationell nivå, vilket bland annat beror på kunskapsbrist och att det saknas kartläggning av hindren i form av statistik.

En ny lag om tillgänglighet till vissa varor och tjänster har presenterats. Det är alltså denna lag som ska genomföra kraven i tillgänglighetsdirektivet. Implementeringen går framåt på nationell nivå även om vi inte är helt nöjda med de avgränsningar som görs av lagen. Dessutom ligger Sverige långt efter utsatt tidsplan för att genomföra tillgänglighetsdirektivet. Regeringen föreslår att lagen träder i kraft i juni 2025.

Införandet av den nya funktionshindersstrategin tycks ha medfört att begreppet universell utformning oftare förekommer inom samhällsstyrningen. Det gäller även harmoniseringen av standarder och regler.

Boverket har under året arrangerat en seminarieserie om universell utformning och startat en arbetsgrupp för mänskliga rättigheter och universell utformning.²⁷ Trots det kvarstår oron att det finns risk för

---

²⁶ <https://www.do.se/>

²⁷ <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/arkiv/universell-utformning--hur-skapar-vi-jamlikhet-i-gestaltad-livsmiljo/>

försämring av byggd miljö då regelförenklingar som diskuteras kan innebära lägre krav på tillgänglighet. Boverket har även föreslagit en tydligare rollfördelning mellan kommun och stat för en mer hållbar bostadsförsörjning. Vidare har Boverket föreslagit ett förtydligande av ansvaret för att åtgärda enkelt avhjälpbara hinder.²⁸

Universell utformning finns nu med i kriterierna för upphandling av möbler.²⁹ Det har kommit en ny standard om kommunernas arbete med hållbar utveckling och Agenda 2030, som också tar upp universell utformning och tillgänglighetskrav vid offentlig upphandling.³⁰ Malmö stad har tillsammans med bland annat Certec tagit fram ett upphandlingsstöd baserat på universell utformning.³¹

Tema självbestämmande, artikel 12 och 19

Tillgången till kostnadsfri rättshjälp i förvaltningsrättsliga tvister, som är viktig för självbestämmande, är fortfarande mycket begränsad. En stärkt rätt till personlig assistans är beslutad och ökar framöver möjligheten att leva ett liv som andra och vara en del av samhällsgemenskapen.

Rätten till självbestämmande formuleras främst i artikel 12³², som handlar om att **alla människor ska betraktas som jämlika i juridisk mening**. Likhet inför lagen är en grundläggande princip för mänskliga rättigheter och har en central plats i Funktionsrättskonventionen.

Det innebär exempelvis att en person enligt konventionen har rätt till ett stödjande beslutsfattande. Utredningen God man och förvaltare³³, vars syfte var att öka tryggheten för personer i behov av detta stöd, lämnade sitt slutbetänkande våren 2021, men någon lagrådsremiss har ännu inte tagits fram. Utredningen föreslog heller ingen

---

²⁸ <https://www.regeringen.se/remisser/2021/07/remiss-av-boverkets-rapport-ansvaret-for-att-atgarda-enkelt-avhjalpta-hinder/>

²⁹ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/kriterier/giftfri-forskola/mobler/mobler/>

³⁰ <https://www.sis.se/produkter/ledningssystem-e07b0fe8/socialt-ansvarstagande/ss-8540002021/>

³¹ <https://malmo.se/Sa-arbetar-vi-med.../Antidiskriminering/Upphandlingsstod-baserat-pa-universell-utformning.html>

<https://inkopsradet.se/ger-stod-om-universell-utformning/>

³² <https://guide.funktionsrattskonventionen.se/dina-rattigheter/funktionsrattskonventionen-artikel-artikel/artikel-12-likhet-infor-lagen/>

³³ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/05/sou-202136/>

förändring av begreppet ställföreträdande beslutsfattande till stödjande beslutsfattande som till fullo ska överensstämma med konventionen och allmän kommentar 1.

Rörelsen har också drivit på för en ökad tillgång till kostnadsfri rättshjälp i förvaltningsrättsliga tvister, där enskilda driver ett mål gentemot en myndighet, exempelvis Försäkringskassan. Forskning³⁴ visar att utfallet till målsägarens favör ökar med cirka 25 procent om den enskilde har ett ombud. Det föreligger ett kostnadsrättsligt vakuum i förvaltningsmål eftersom de inte omfattas av vare sig några ersättningssystem eller av det privata rättsskyddet. Kostnaderna att anlita ett eget ombud blir alltför högt och det är mycket svårt att få rättshjälp. Konsekvensen av detta blir att enskilda tvingas processa ensamma mot statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter.

För att personer ska tillförsäkras likhet inför lagen i denna fråga behövs både förändringar i regelverket kring förvaltningsmål och förändringar i rättshjälpslagen³⁵, där inkomstprövning och behovsprövning ställer orimliga krav just i förvaltningsmål. Både Europadomstolen och Högsta domstolen³⁶ i Sverige har också slagit fast att det strider mot rätten till en rättvis rättegång att neka den som vunnit en domstolsprocess mot staten ersättning för sina kostnader. Högsta förvaltningsdomstolen har dock avvikit från detta i sina bedömningar.

Under året har Socialstyrelsen fått ett regeringsuppdrag att undersöka konsekvenser för den enskilde av att verksamheten med personliga ombud är frivillig för kommunerna, samt om tröskeln för att ingå i målgruppen är för hög och om det finns behov av en tydligare reglering i socialtjänstlagen. Detta efter tillkännagivande från riksdagen i april.

Under senare år har vi sett stora försämringar på området personlig assistans. Personlig assistans tillsammans med andra stödformer är för många personer med funktionsnedsättning och omfattande behov, en oerhört viktig förutsättning för **ett eget, oberoende liv och**

---

³⁴ <https://www.dagensjuridik.se/nyheter/david-mot-goliat-i-forvaltningsdomstolarna-medborgarna-maste-fa-ratt-till-advokat-aven-dar/>

³⁵ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/rattshjalpslag-19961619_sfs-1996-1619

³⁶ <https://centrumforrattvisa.se/sylvie-mot-staten/>

för att kunna vara fullt delaktig i samhället. Det kan även handla om andra stödformer.

Glädjande under året är att rätten till assistans stärkts genom två lagändringar om grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning; ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214)³⁷ och vid behov av egenvård (prop. 2021/22:244)³⁸ som träder i kraft 2023. Beräkningar visar att förändringarna innebär att mellan 2 000 - 2 800 fler personer nu kommer att beviljas assistans.³⁹

Försäkringskassans utgiftsprognos från februari 2022 visar att myndigheten räknar med att antalet mottagare av assistansersättning fortsätter att minska även under början av 2023, men i mitten av året beräknas kurvan vända upp igen.

Den höjning av schablonen i assistansersättningen vi sett hittills räcker inte för att säkerställa tillräcklig kvalitet inom den personliga assistansen utifrån konventionens krav (artikel 19 och allmän kommentar 5) och samtidigt ge konkurrenskraftiga löner och arbetsvillkor. Den samlade funktionsrättsrörelsen har under hösten drivit en kampanj för höjning av schablonbeloppet med ca 9,5 procent⁴⁰ I regeringens budgetproposition föreslogs en höjning på endast 1,5procent, något som givit upphov till skarp kritik.

Sedan 2021 pågår en utredning⁴¹ vars direktiven är att överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Funktionsrättsrörelsen är positiva till ett statligt huvudmannaskap och en representant från Funktionsrätt Sverige sitter med i utredningen som expert. Senast 1 mars 2023 ska utredningen överlämnas till socialdepartementet.

Tema barn, familj och utbildning, artikel 7, 23 och 24
Strategiarbete pågår om psykisk hälsa, suicidprevention och förebyggande insatser rörande våld mot barn men fortsatt ser vi ingen förbättring när det gäller situationen för barn och unga med

---

³⁷ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2022/03/proposition-202122214/>

³⁸ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2022/05/prop.-202122244/>

³⁹ <https://hejaolika.se/artikel/jattelyft-for-personlig-assistans-fran-januari-2023/>

⁴⁰ <https://www.rimligavillkor.se/>

⁴¹ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/09/dir.-202176/>

funktionsnedsättning inom dessa områden. Tvångsvården uppmärksammas mycket men ingen konkret förbättring sker. En utredning om att ta fram statistik och data om elever med funktionsnedsättning är årets bästa nyhet på skolområdet. För anhöriggruppen ser vi sammantaget försämringar det här året.

I en rapport⁴² från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten konstateras att barn och unga med funktionsnedsättning generellt är överrepresenterade när det gäller psykisk ohälsa, och de är i lägre grad nöjda med livet. En annan rapport från Allmänna Barnhuset visar att barn med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom bland annat oftare utsätts för sexuella övergrepp.⁴³ I början av 2023 kommer MFD med en rapport om våld mot barn inom ramen för det nationella arbetet med mäns våld mot kvinnor.

Barnrättsbyrån har följt upp "Och jag kunde inte andas..."⁴⁴ genom att granska SiS, Statens institutionsstyrelse, årsrapport och det konstateras att deras åtgärder är otillräckliga för att förebygga våld inom tvångsvården främst rörande flickor.⁴⁵ Statskontoret har undersökt SiS förutsättningar att bedriva vård av flickor och menar bland annat att det tar för lång tid att åtgärda de brister och missförhållanden som bland annat JO och IVO har uppmärksammat.⁴⁶ Positivt är att en utredning har tillsatts om Barn och unga i samhällets vård.⁴⁷ En annan utredning ska ta ställning till barns möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt Barnkonventionen.⁴⁸

Den nya regeringen vill göra en anhörigsatsning där anhöriga till långvarigt sjuka ska ha stöd av en kontaktperson, det ska också finnas en nationell anhöriglinje. VAB-utredningens förslag⁴⁹ är

---

⁴² <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa/suicidprevention/utvecklingsbehov-psykisk-halsa-suicidprevention-22164.pdf>

⁴³ <https://allmannabarnhuset.se/product/det-galler-en-av-fyra/>

⁴⁴ <https://barnrattsbyran.se/app/uploads/2021/10/SiS-rapport-uppslag-1.pdf>

⁴⁵ <https://barnrattsbyran.se/app/uploads/2022/05/Uppfoljning-SiS-rapport.pdf>

⁴⁶ <https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2022/sis-var-d-av-barn-och-unga-enligt-lvu--forutsattningar-for-en-trygg-och-andamalsenlig-var-d/>

⁴⁷ https://www.regeringen.se/4a820f/contentassets/13db091c4d56438b84ec1529f19a60af/dir2021_84.pdf

⁴⁸ <https://www.sou.gov.se/s-202203-barns-mojligheter-att-klaga-och-utkrava-sina-rattigheter-enligt-barnkonventionen/>

⁴⁹ <https://funktionsratt.se/vart-arbete/remisser/ratt-och-latt-ett-forbattrat-regelverk-for-vab-sou-202231/>

sammantaget negativa för anhöriga till barn med funktionsnedsättning då man till exempel föreslår en drastisk sänkning av antalet VAB-dagar. Försämringar när det gäller omvårdnadsbidraget kvarstår, vilket även bekräftas i en rapport från ISF, Inspektionen för socialförsäkringen.⁵⁰ En dom i Högsta förvaltningsdomstolen gör det svårare att få helt omvårdnadsbidrag. Beslutet innebär att barn med grav hörselskada inte längre automatiskt får helt omvårdnadsbidrag.⁵¹

Den nya regeringen vill främja barns och ungas möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid. Regeringen föreslår att 50 miljoner kronor tillförs anslaget under 2023.

Utredningen Mer kunskap om barn och elever med funktionsnedsättning tillsattes av den tidigare regeringen under året.⁵² Det är en stor framgång för oss då vi länge drivit frågan om att ta fram nationell statistik för att visa hur skolgången ser ut för barn och elever med funktionsnedsättning.⁵³

Riksdagen har beslutat om ett tydligare regelverk för resursskolor och tilläggsbelopp. Andra beslut under året rör trygghet och studiero i skolan men merparten av förslagen är repressiva.⁵⁴ Ett ytterligare beslut är att det i elevhälsan ska ingå speciallärare/-pedagog. Flera positiva beslut rör särskolan som från och med juli 2023 kommer att heta anpassad skola. 2024 kommer läsa-skriva-räkna-garantin att införas i anpassad skola, fem år efter att den infördes i de övriga skolformerna. Samtidigt konstateras att det skett en markant ökning av antalet elever i särskolan – en ökning på 14 procent de senaste fem åren. Ökade krav i skolan, större klasser och ekonomiska skäl tros ligga bakom.⁵⁵

---

⁵⁰ <https://isf.se/publikationer/rapporter/2021/2021-12-14-fran-vardbidrag-till-omvardnadsbidrag>

⁵¹ <https://hejaoika.se/artikel/ny-dom-i-hfd-gor-det-annu-svarare-att-fa-omvardnadsbidrag/>

⁵² <https://www.regeringen.se/49f2ea/contentassets/46c4fe59dbfe419b92c84fe6f5f28ecd/mer-kunskap-om-barn-och-elever-med-funktionsnedsattning-i-skolasendett-dir-202273>

⁵³ <https://www.dn.se/debatt/skollagen-fungerar-inte-for-funktionsnedsatta-elever/>

⁵⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/skolans-arbete-med-trygghet-och-studiero_H901UbU28#stepBeslut

⁵⁵ <https://hejaoika.se/artikel/sarskolan-blir-anpassad-grundskola-och-far-ny-stodgaranti/>

Skolverket kommer inte att få anslag för de planerade kvalitetsdialoger riktade till huvudmän 2023.⁵⁶ För beslutade satsningar på grund- och gymnasiesärskolan minskas anslaget med 25 miljoner kronor. I stället anslår regeringen 5 miljoner kronor till att bland annat stärka kvaliteten i, och tillkomsten av, spetsklasser nästa år. En spetsutbildning i högstadiet ger eleven en särskild fördjupning och breddning inom ett eller flera ämnen som utbildningen är inriktad mot. Eleverna kan läsa en eller flera gymnasiekurser och få betyg men följer i övrigt den ordinarie undervisningen.⁵⁷ Även det så kallade likvärdighetsbidraget minskar med en miljard 2023 och två miljarder 2024⁵⁸, troligen för att finansiera den aviserade satsningen på speciallärare.

Även folkbildningen får lägre anslag. Det gäller främst 3 000 platser inom yrkesinriktade utbildningar⁵⁹, men även folkhögskolekurser som riktar sig till personer med IF, intellektuell funktionsnedsättning, kommer att försvinna.⁶⁰

Skolverket är inne i en process som handlar om att ta fram ämnesplaner som ska ersätta kursplanerna. Det är en del av uppdraget att förbereda införande av ämnesbetyg i gymnasieskolan, anpassad gymnasieskola och komvux.

En stor forskningsrapport från Göteborgs universitet konstaterar att allt färre får särskilt stöd. Andelen elever med stödåtgärder har minskat från 40 procent i mitten av 90-talet till 25 procent 2020.⁶¹

Boverket har i sitt webbmateriel ett längre stycke om att universell utformning är en viktig utgångspunkt när förskole- och skolmiljöer utformas.⁶²

---

⁵⁶ <https://www.lararen.se/nyheter/budgetpropositionen/kraftiga-nedskarningar-i-budget-for-skolverket>

⁵⁷ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-pa-grundskoleniva/forsoksverksamhet-med-spetsutbildning-i-hogstadiet>

⁵⁸ <https://www.regeringen.se/4aad52/contentassets/def2026cac0b4ef7acf4afeb988326ed/utgiftsomrade-16-utbildning-och-universitetsforskning.pdf>

⁵⁹ <https://www.folkbildningsradet.se/om-folkbildningsradet/aktuellt/nyheter/2022/anslaget-till-folkbildningen-minskar-nar-tidsbegransade-satsningar-forsviner1/>

⁶⁰ <https://hejaolika.se/artikel/elever-med-if-drabbas-nar-anslag-till-folkhogskolor-minskas/>

⁶¹ <https://www.lararen.se/specialpedagogik/sarskilt-stod/allt-farre-behovande-elever-i-grundskolan-far-sarskilt-stod>

Friendsrapporten 2022 lyfter att barn och elever med funktionsnedsättning är en av de grupper som drabbas mest av kränkningar och mobbing i skolan.⁶³

Tema tvångsvård, suicid, våld, artiklarna 10 och 14 - 17

Vi kan konstatera att det fortfarande finns stora brister när det gäller insatser och kunskap om suicidprevention. Det finns dock flera initiativ som rör personer med psykisk funktionsnedsättning, till exempel ska Socialstyrelsen genomföra en registerbaserad kartläggning av gruppen om deras hälsoläge.

Samsjuklighetsutredningen kommer med flera positiva förslag. Bland annat att en samordnad vård- och stödverksamhet för de med stora samordningsbehov ska bedrivas gemensamt av hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

De förebyggande insatserna är fortsatt otillräckliga och kunskaperna om suicidprevention håller inte tillräckligt hög nivå. Viss positiv utveckling kan ses då fler kommuner prioriterar det preventiva arbetet.⁶⁴ Ett fåtal kommuner analyserar och åtgärdar risker för självmord i den offentliga fysiska miljön, vilket är en av de förebyggande insatser som har starkast forskningsstöd. Vad gäller skolor är det bara en av fem kommuner som gör ett förebyggande arbete på samtliga skolor, trots att självmord är den vanligaste dödsorsaken i Sverige bland unga mellan 15 och 24 år. En ny nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention är pågående och ska redovisas 2023. Den nya regeringen har deklarerat att man vill stärka den psykiska hälsan och att suicidprevention måste prioriteras som ett led i folkhälsoarbetet, inte minst för unga.

En lagändring under året innebär stärkt rätt till personlig assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning. Stöd som denne behöver för att förebygga att hen skadar sig själv, någon annan eller egendom ska numer ses som grundläggande behov, liksom när

---

⁶² <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/byggnaden-och-utemiljon/fysisk-larmiljo/inkluderande-lek--och-larmiljoer/>

⁶³ <https://friends.se/report/friendsrapporten-2022/>

⁶⁴ [SZ_rapport_kommun_FINAL.pdf \(ctfassets.net\)](#)

aktiveringsinsatser behövs för att tillgodose de olika grundläggande behoven⁶⁵

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra en registerbaserad kartläggning av hälsoläget bland personer med psykisk funktionsnedsättning som får stöd enligt socialtjänstlagen eller LSS.⁶⁶ Även Polismyndigheten har uppdrag inom området som rör stärkt kompetens hos anställda att bemöta personer med psykisk ohälsa i ärenden rörande brott i nära relation.⁶⁷

Samsjuklighetsutredningen föreslår att behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för regionerna.

I Tidöavtalet sägs att personer ska kunna utvisas på grund av vandel; här nämns exempelvis missbruk och asocialt beteende som skäl. Vi vet att missbruk och beroendesjukdom är vanligare vid NPF diagnoser, varför personer utan svenskt medborgarskap med NPF riskerar att utvisas på grund av de svårigheter och samsjuklighet som tillstånd kan ge.

Utskrivningsklara personer hålls liksom tidigare kvar inom den psykiatriska tvångsvården. Samordningen kring öppenvårdsplaneringen brister och kommunerna tillhandahåller inte insatser såsom särskilda boenden eller sysselsättning enligt Socialtjänstlagen eller LSS.⁶⁸ Utredningen om tvångsvård föreslår att fler tvångsåtgärder ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.⁶⁹ I ett utkast till lagrådsremiss föreslås att skyddat boende ska regleras och omfattas av tillståndsplikt och kvalitetskrav. Bland annat föreslås stärkta rättigheter för barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende och att

---

⁶⁵ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/starkt-ratt-till-personlig-assistans-_H901SoU34

⁶⁶ <https://www.regeringen.se/498d2c/contentassets/adb35b4ccd7b4fcebfee7ad21da9244c/uppdrag-att-genomfora-en-registerbaserad-kartlaggning-av-halsolaget-bland-personer-med-psykisk-funktionsnedsattning.pdf>

⁶⁷ <https://www.regeringen.se/49f73f/contentassets/ef4e6b5352814e288b153e859d0224cb/uppdrag-att-starka-kompetensen-hos-polisanstallda-for-att-bemota-personer-med-psykisk-ohalsa-i-arenden-om-brott-i-nara-relation.pdf> /

⁶⁸ <https://www.jo.se/PageFiles/34304/O%201-2021.pdf>

⁶⁹ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2022/06/sou-20212240/>

verksamheter som driver skyddat boende blir tillståndspliktiga och förenade med kvalitetskrav.⁷⁰

I slutet av 2021 gav regeringen Myndigheten för delaktighet i uppdrag att sammanställa kunskap från forskning och undersökningar om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning samt att identifiera kunskapsluckor inför framtida studier. Det uppdraget pågår och ska slutredovisas i januari 2023.

Tema hälsa, artiklarna 25, 26 och 30

Satsningar med målet att skapa en mer jämlik vård, förbättringar på området psykisk ohälsa och suicid, samt på vård och forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa har bådat gott under året. Samtidigt kvarstår den ojämlika vården, bland annat i form av skillnader över landet när det gäller medicinsk bedömning i primärvården.

Ett viktigt steg på vägen mot att komma till rätta med den ojämlika vården mellan personer med funktionsnedsättning och andra är ökad kunskap. Därför välkomnar vi det regeringsuppdrag som Socialstyrelsen fick i april om registerbaserad kartläggning⁷¹ av hälsan bland personer med psykisk funktionsnedsättning som får stöd enligt SoL och LSS. I uppdraget ingår att analysera målgruppens psykiska och somatiska hälsa inklusive tandhälsa, överdödlighet samt tillgång till insatser från socialtjänst, hälso- och sjukvård inklusive läkemedelsbehandling och tandvård. Socialstyrelsen ska lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att stärka hälsan bland personer med psykisk funktionsnedsättning och skapa förutsättningar för en mer jämlik och jämställd vård, tandvård och omsorg. Socialstyrelsen ska lämna förslag till åtgärder i september 2023.

Satsningar har gjorts under året för att bland annat på olika sätt stärka primärvården och minska vårdköerna i hela landet. I den budget som presenterades i november föreslås riktade statsbidrag även inom dessa områden. Samtidigt ser vi generella neddragningar

---

⁷⁰ <https://www.regeringen.se/remisser/2022/08/remiss-utkast-till-lagratsremiss-ett-fonster-av-mojligheter--starkta-rattigheter-for-barn-och-vuxna-i-skyddat-boende/>

⁷¹ <https://www.regeringen.se/498d2c/contentassets/adb35b4ccd7b4fcebfee7ad21da9244c/uppdrag-att-genomfora-en-registerbaserad-kartlaggning-av-halsolaget-bland-personer-med-psykisk-funktionsnedsattning.pdf>

på 9 procent på vårdområdet och ytterligare minskningar under de närmaste åren. Anslaget för folkhälsa föreslås skäras ned till hälften.

Bland annat har ett uppdrag från Socialstyrelsen och nationella vårdkompetensrådet presenterats under året. Rapporten innehåller planeringsunderlag och rekommendationer för dimensionering av specialister i allmänmedicin på nationell och regional nivå för perioden 2022–2035. Rapporten speglas delvis i anslag⁷² som ses i den nya regeringens budget för hälso- och sjukvården.

Vi ser också positiva initiativ gällande handlingsplaner för att åtgärda ojämlikhet i hälsa, tillgång till habilitering och rehabilitering. I mars tillkännagav riksdagen, att regeringen bör vidta åtgärder för utarbetandet av nationella riktlinjer för rehabilitering, habilitering och hjälpmedel. Socialstyrelsen fick i juni regeringsuppdrag⁷³ att se över förutsättningarna för detta, med redovisning i februari 2023. Här ser vi fram emot ett nytt uppdrag efter detta.

När det gäller kontakt med psykolog inom specialistvården får tre fjärdedelar besök inom vårdgarantins 90 dagar. Men även här råder dock stora skillnader över landet, dvs vården är ojämlik.

Under våren fick Socialstyrelsen ett uppdrag⁷⁴ från regeringen att främja, stödja och följa omställningen till god och nära vård, med särskilt fokus på att förbättra primärvårdens omhändertagande av psykisk ohälsa. Särskilt fokus ska vara på hälsofrämjande arbetssätt.

Ett positivt initiativ redan under 2021 var att den dåvarande regeringen gav Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att lämna ett underlag för en ny nationell strategi⁷⁵ inom området psykisk hälsa och suicidprevention. 25 myndigheter och flera andra aktörer ingår i uppdraget. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen senast 1 september 2023, genom ett samlat förslag till strategi med mål, prioriteringar och indikatorer för uppföljning.

---

⁷²<https://www.regeringen.se/4aad8b/contentassets/def2026cac0b4ef7acf4afeb988326ed/utgiftsomrade-9-halsovard-sjukvard-och-social-omsorg.pdf>

⁷³ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/07/uppdrag-om-forutsattningar-for-nationella-riktlinjer-pa-området-rehabilitering-habilitering-och-hjalpmedel/>

⁷⁴ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/05/uppdrag-att-genomfora-insatser-for-att-framja-stodja-och-folja-omstallningen-till-en-god-och-nara-var-d-for-att-forbatta-primarvardens-omhandertagande-av-psykisk-ohalsa/>

⁷⁵ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/psykisk-halsa/nationell-strategi/>

Under 2022 har myndigheterna bland annat tagit fram en rapport kring Utvecklingsbehov inom psykisk hälsa och suicidprevention⁷⁶. Rapporten visar bland annat att personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade när det gäller psykiska besvär. Individer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar löper större risk än andra att också utveckla psykiska sjukdomar eller syndrom. De löper också större risk att uppleva psykiska besvär eller nedsatt psykiskt välbefinnande.

Oroande är därför att anslagen för psykiatri minskas⁷⁷ i budgeten för 2023 och framåt. Det handlar om minskade anslag för tidigare insatser riktade till barns och ungas psykiska hälsa. I stället förstärks arbetet för en köfri barn- och ungdomspsykiatri (BUP) samt för att stärka primärvårdens arbete med psykisk ohälsa.

Nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism⁷⁸ har tagits fram under året. Bland annat innehåller riktlinjerna uppmaningar om att ge tidiga insatser, utan att vänta på diagnos – men utan att för den skull fördröja de neuropsykiatriska utredningarna. Kunskapen behöver höjas hos vård- och socialtjänstpersonalen, och stödet behöver förbättras till utsatta grupper.

2021 fick Socialstyrelsen uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum om intellektuell funktionsnedsättning och autism⁷⁹. I rapporten⁸⁰ som presenterades i oktober är slutsatsen att ett sådant centrum behövs, både för att höja kompetensen på området och för att mer systematiskt samla och sprida kunskap. Syftet med ett sådant centrum är bland annat att höja kunskapen hos personal på LSS-boenden⁸¹ för både barn och vuxna, som i dagsläget

---

⁷⁶ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa/suicidprevention/utvecklingsbehov-psykisk-halsa-suicidprevention-22164.pdf>

⁷⁷ <https://www.regeringen.se/4aad8b/contentassets/def2026cac0b4ef7acf4afeb988326ed/utgiftsomrade-9-halsovard-sjukvard-och-social-omsorg.pdf>

⁷⁸ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2022-10-8155.pdf>

⁷⁹ <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/nationellt-centrum-behovs-for-att-hoja-kompetensen-om-autism-och-intellektuell-funktionsnedsattning/>

⁸⁰ ⁸⁰ <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/nationellt-centrum-behovs-for-att-hoja-kompetensen-om-autism-och-intellektuell-funktionsnedsattning/>

⁸¹ <https://hejaolika.se/artikel/sa-kan-ett-kompetenscentrum-for-if-och-autism-stoppa-overgreppen/>

saknar grundkompetens inom vård och omsorg. Förhoppningen är att kunskapscentret skyndsamt kan etableras.

Ett annat viktigt steg i rätt riktning är Fortes satsning på 90 miljoner på 15 projekt som rör barn och ungas psykiska hälsa⁸².

Den nya regeringen avser att stärka kontrollen över det statliga tandvårdsstödet. Det verkar också finnas en majoritet i riksdagen kring denna fråga. För 2023 föreslås ökningar av anslaget till tandvård.

Tema arbete och försörjning, artiklarna 27 och 28

Under året har försämringarna av Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning fortsatt. Trots välkomna höjningar av garantinivån inom sjuk- och aktivitetsersättningen, av taket för bostadstillägget samt borttagandet av funkisskatten (som delvis infördes igen), har det varit ett ekonomiskt svårt år för många. Den höga inflationen och höjda kommunala avgifter förstärkte detta. En helhetsöversyn av den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning behövs.

Under året har FN:s övervakningskommitté kommit med en allmän kommentar⁸³ som tydliggör behovet av en radikal förändring i Sverige vad gäller synen på prestation och hur arbete definieras. Det handlar bland annat om stärkta krav på att personer med funktionsnedsättning ska omfattas av rätten till lön och till arbetsrättsligt skydd och möjlighet att organisera sig fackligt. Trots den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadspolitiken samt att ändringar i flera förordningar gjorts, har förordningen som reglerar särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning inte setts över.

Försämringar i stödet för arbetssökande med funktionsnedsättning har fortsatt, vilket vi har lyft bland annat i en hemställan till Riksrevisionen. Positivt är dock att regeringen i en ny instruktion till Arbetsförmedlingen förtydligat uppdraget gällande stöd till personer med funktionsnedsättning. Bland annat ska Arbetsförmedlingen säkerställa effektiva arbetssätt för att tidigt identifiera

---

⁸² <https://forte.se/nyhet/90-miljoner-till-ny-forskning-om-barns-och-ungas-psykiska-halsa/>

⁸³ <https://www.internationaldisabilityalliance.org/content/crpd-committee-adopts-general-comment-no-8-article-27-crpd-work-and-employment>

funktionsnedsättning. Även verksamhet som bedrivs i egen regi ska utformas så att personer med funktionsnedsättning ges ett väl fungerande stöd. Dock oroas vi över sänkta förvaltningsanslag i regeringens budget. I dag finns inte tillräckligt med personella resurser för att ge stöd och fatta beslut om insatser till personer med funktionsnedsättning. Det utvecklingsarbete som nu sker inom myndigheten gällande tidig identifiering och stöd riskerar därför att inte ge önskat resultat.

Under året höjdes garantinivån inom sjuk- och aktivitetsersättning, bostadstilläggets tak höjdes och funkisskatten togs bort. Men eftersom ett nytt jobbskatteavdrag infördes, dock på en lägre nivå, blev effekten lägre än önskat. I syfte att slopa den återstående skillnaden i beskattning, tog dåvarande regeringen fram ett förslag som varit på remiss. Vi har välkomnat förslaget, men samtidigt påtalat att en helhetsöversyn behövs som åtgärdar det osammanhängande lapptäcket av avgifter och ersättningar som omgärdar personer med funktionsnedsättning.⁸⁴ Under året har en utredning tillsatts som ska analysera behovet av förändringar när det gäller beräkningen av sjukersättning och aktivitetsersättning.⁸⁵ Det är välkommet eftersom garantinivån under lång tid halkat efter löneutvecklingen.

Under året har statistik från Försäkringskassan visat att den genomförda lagändringen i 180-dagarsregeln har lett till färre avslag. En ytterligare förbättring inom sjukförsäkringen är ikraftträdandet av ett förändrat arbetsförmågebegrepp inom sjukpenningen. Samma begrepp behöver nu införas i sjuk- och aktivitetsersättning, vilket är ett av förslagen i utredningen En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet. Utredningens förslag om trygghetspension inom ramen för sjukersättningen har redan trätt i kraft.⁸⁶ Samtidigt återstår flertalet andra förslag som skulle öka tryggheten i försäkringen för personer med nedsatt arbetsförmåga att genomföras.

---

⁸⁴ <https://funktionsratt.se/valkommen-skattesankning-men-hela-ekonomin-behoover-ses-over>

⁸⁵ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2022/06/dir.-202262/>

⁸⁶ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/08/sou-202169/>

En utredning har tillsatts i syfte att öka drivkrafter och möjligheter till arbete i försörjningsstödet och bryta långvarigt biståndsmottagande.⁸⁷

Ett positivt utvecklingsarbete har påbörjats inom Försäkringskassan där myndighetens målbild är att verksamheten ska ses som ett föredöme och att funktionshinderfrågorna ska vara helt integrerade inom myndighetens samlade verksamhet och utgöra en väsentlig del av yrkesidentiteten.

Tema demokrati, medborgarskap och yttrandefrihet, artiklarna 18, 21 och 29

Rätten till yttrandefrihet, politisk delaktighet, fri rörlighet och medborgarskap är grundläggande i en demokrati. Inget, eller mycket lite har hänt under året som gått. Civilsamhället har fortsatt agerat för att uppmärksamma beslutsfattare på att personer med funktionsnedsättning saknar rättsligt skydd mot hatbrott på motsvarande sätt som andra grupper.

I Sverige har alla rätt till hemliga och fria val. I snitt röstar 84 procent av alla röstberättigade svenskar i valet. Men bland personer med funktionsnedsättning är deltagandet lägre. Valdeltagande bland personer med funktionsnedsättning var vid valet 2018⁸⁸ lägre än i övriga befolkningen med en skillnad på 6 procentenheter. Under höstens val har det återigen tydliggjorts att tillgängligheten brister i riksdagspartiernas information inför valet, att media inte speglar funktionsrättsfrågor utan till stor del följer den allmänna opinionen kring vad som anses vara relevant. Dessutom förekommer det direkta valhinder för det faktiska röstförfarandet för personer med funktionsnedsättning. Funktionsrätt Sverige har genomfört två mindre enkätundersökningar efter valet; den ena hade som syfte att ta in erfarenheter kring spegling av funktionsrättsfrågor i medierapporteringen under valrörelsen, den andra handlade om erfarenhet av valhinder.

Den första enkäten visar att var fjärde svarande, av 196, inte har fått tillräcklig information för att kunna skaffa sig en uppfattning om hur

---

⁸⁷ . <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2022/07/dir.-2022124/>

⁸⁸ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valdeltagandeundersokningen/pong/statistiknyhet/allmanna-val-valdeltagandeundersokningen-2018/>

de ska rösta. Av dessa uppger 96 procent att medierna inte tagit upp frågor de bryr sig om.

Många skriver att de hade velat ha mer inslag om alla de frågor som berör personer med funktionsnedsättning i vardagen - sjukvården, socialförsäkringen, diskriminering och så vidare.

För 16 procent är det bristande tillgänglighet som gör att de inte fått tillräcklig information för att veta hur de ska rösta. I de öppna svaren tas bland annat upp behovet av mer lättläst information.

Den andra mindre enkäten som handlade om valhinder visar att rörelsenedsättning är den funktionsnedsättning som oftast är kopplat till valhinder och att otillgängliga vallokaler utgör det vanligaste valhindret. Samtidigt visar svaren att valhinder exempelvis också kan beror på bristande information om hur valet går till, eller att man inte har tillgång till sitt röstkort.

Ungefär 800 000 personer i Sverige behöver lättlästa texter för att kunna förstå innehållet. FUB gjorde en egen granskning⁸⁹ av riksdagspartiernas hemsidor med avseende på tillgänglighet och tillgång till text på lättläst svenska. Granskningen visade att samtliga partier behöver förbättra sin information på lättläst svenska. Bara tre av åtta riksdagspartier hade synliga länkar till sin lättlästa information på webbplatsens startsida.

Att valdeltagande är lägre bland personer med funktionsnedsättning kan delvis bero på att det finns valhinder, exempelvis de som nämns ovan.

I slutbetänkande av utredningen Säkerhet och tillgänglighet vid val SOU 2021:96, som var ute på remiss under våren, lämnas en rad positiva förslag. I vårt remissvar välkomnade vi bland annat: införandet av en paragraf i vallagen (7 kap, 1§) som tydligt anger att: "Röstningen ska vara tillgänglig för alla väljare. Tillgängligheten omfattar lokaler för röstmottagning, röstningsförfarandet och information till väljarna." och flera av utredningens övriga förslag. Bland annat föreslås en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val samt åtgärder som kan förbättra möjligheten för väljargrupper med svårighet att med nuvarande

---

⁸⁹ <https://www.fub.se/wp-content/uploads/2022/07/inre-ringen-sveriges-och-fubs-analys-av-riksdagspartiernas-webbplatser.pdf>

röstningsförfarande utnyttja sin rösträtt. Även åtgärder som kan bidra till att personer med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon föreslås.

Men vi ser också behov av avgörande förstärkningar i vissa delar. Ingen ska bli hindrad från att utöva sin rätt att rösta på grund av funktionsnedsättning. Vi avstyrker bedömningen att tillgänglighet bara ska vara en målsättning, inte ett krav. Åtgärderna föreslås träda i kraft inför Europavalet 2024, och kommer att innebära ett steg i rätt riktning.

Inför höstens val har dock en rad satsningar⁹⁰ genomförts av både kommuner, myndigheter och media för att främja valdeltagandet bland personer med funktionsnedsättning. Några exempel; Falu kommun har satsat särskilt på att höja valdeltagandet för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och i områden där folk röstar mindre.

Utbildningsradion, UR beskriver i en kortserie med titeln Varför ska jag rösta? "allt man behöver veta om politik och demokrati inför valet". Satsningen riktar sig till elever på gymnasiesärskolan och särvux.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, har haft regeringens uppdrag att förbereda och genomföra skolvalet i samband med riksdagsvalet. I år har ett särskilt fokus legat på att förmå särskolor och gymnasiesärskolor att delta.

En angelägen rekommendation inför valet 2022 var att införa villkor för partistödet – och koppla det till tillgänglighet samt andra förutsättningar för politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning. På detta område har tyvärr ingenting hänt.

Medborgarskap

Rättighetsperspektivet behöver säkerställas i alla underlag för beslut som rör personer med funktionsnedsättning i asyl- och migrationspolitiken. Under året har Funktionsrätt Sverige och andra organisationer inom rörelsen engagerat sig i situationen för flyktingar med funktionsnedsättning från Ukraina. Detta tas upp i ett särskilt avsnitt på sid 7.

Den migrationslagstiftning som föreslås i avtalet mellan de fyra partierna i regeringsunderlaget kommer, om den blir verklighet, att

---

⁹⁰ <https://www.mfd.se/verktyg/vagledning-for-en-tillganglig-verksamhet/tillgangliga-val/initiativ-for-att-framja-valdeltagande/>

få allvarliga konsekvenser för nyanlända och flyktingar med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom.

Det föreslås bland annat att personer ska kunna utvisas på grund av bristande vandel. Som ett exempel på vandel nämns missbruk. Det finns en samsjuklighet mellan vissa funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar och beroendesjukdom, vilket innebär att personer som saknar svenskt medborgarskap och har funktionsnedsättning samt beroendesjukdom löper en ökad risk att utvisas.

Uppstramningar gällande förutsättningar för att söka och beviljas medborgarskap skapar också en särskilt rättsosäker situation för personer med funktionsnedsättning. Det gäller exempelvis krav på att man ska ha haft uppehållstillstånd i 8 år och att man ska vara självförsörjande genom arbete. Det föreslås också att LSS insatser endast ska kunna beviljas för medborgare. Detta skapar en moment-22 situation för de som behöver stöd för att klara av sin vardag. Utan adekvat stöd blir det för många omöjligt att utbilda sig, att söka och få ett arbete och att vara delaktig i samhället. Många personer kan redan på grund av sin funktionsnedsättning inte arbeta helt eller delvis, vilket innebär att de inte är självförsörjande. Utan stödinsatser kommer det bli ännu svårare.

Funktionsrättsrörelsen känner stor oro för hur de politiska intentionerna kommer att påverka nyanlända och flyktingar med funktionsnedsättning. Det är tydligt att förslagen i det nämnda avtalet bryter mot konventionen på flera punkter.

Tema medvetandegöra, statistik och intersektionalitet, artiklarna 6, 8, 22, 31 och 32

Vi ser försiktiga framsteg gällande statistik och arbetet med Agenda 2030. En utredning ska komma med förslag om hur man på nationell nivå ska få mer kunskap om elever i skolan. SCB har kommit med en delrapport angående statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. En nationell standard om hållbar utveckling och Agenda 2030 har publicerats av SIS.

SCB har kommit med en delrapport, inom ramen för regeringsuppdraget angående statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning, som rör definition av

funktionsnedsättning i Undersökningarna av levnadsförhållanden.⁹¹ Kommissionen för jämställda livsinkomster föreslår att regeringen utvidgar SCB:s befintliga uppdrag om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning till att även innehålla en analys av den ekonomiska jämställdheten för personer med funktionsnedsättning, det vill säga skillnader mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning. Vidare föreslås att Arbetsförmedlingen och Skatteverket får statistikansvar så att de har tillgång till data om exempelvis funktionsnedsättning.⁹²

Försäkringskassan har redovisat sitt uppdrag om att fånga upp våldsutsatthet.⁹³ Involverade myndigheter har fått ett fortsatt långsiktigt samverkansuppdrag om ökad upptäckt av våld.⁹⁴

Den förra regeringen har tillsatt utredningen om Mer kunskap om barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet, vilken syftar till att ta fram statistik och annat underlag för att ta reda på hur går för elever med funktionsnedsättning i skolan.⁹⁵

Upphandlingsmyndighetens verktyg för socialt hållbar upphandling har uppdaterats med stöd för social hållbarhet inom byggd miljö.⁹⁶

En ny nationell standard om kommunernas arbete med hållbar utveckling och Agenda 2030 har publicerats av SIS. Här finns hänvisning till universell utformning och tillgänglighetskrav vid offentlig upphandling. Även krav på aktiv involvering vid uppföljning och att kommuner/regioner ska följa upp resultaten av olika beslut, också i relation till de olika diskrimineringsgrunderna.⁹⁷

---

⁹¹https://www.scb.se/contentassets/190c1a9207554d5fae914b6b7e548f7b/le0101_2021a01_br_lebr2203.pdf

⁹²https://www.regeringen.se/490503/contentassets/9285046a0df14257b035779c11eb4703/sou-2022_4_webb.pdf

⁹³<https://www.forsakringskassan.se/download/18.3a5418591814e228e441132/1657024052849/redovisning-av-regeringsuppdrag-om-okad-upptackt-av-vald-mm-2019-2021-svar-pa-regeringsuppdrag-dnr-2020-002623.pdf>

⁹⁴ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/08/uppdrag-om-okad-upptackt-av-vald-m.m.-20222024/>

⁹⁵<https://www.regeringen.se/49f2ea/contentassets/46c4fe59dbfe419b92c84fe6f5f28ecd/mer-kunskap-om-barn-och-elever-med-funktionsnedsattning-i-skolvasendet-dir-202273>

⁹⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/branscher/bygg-och-anlaggning/social-hallbarhet-inom-bygg/universell-utformning/>

⁹⁷ <https://www.sis.se/produkter/ledningssystem-e07b0fe8/socialt-ansvarstagande/ss-8540002021/>

Nästa steg inför dialog med övervakningskommittén

I dagsläget finns ingen information om när Sverige ska träffa FN:s övervakningskommitté i Genève för nästa dialog som kommer att resultera i nya rekommendationer. Sveriges regering skickade in sin andra och tredje rapport till FN i slutet av oktober 2019.

Kommittén har en lång kölista på länder de ska träffa.

Coronapandemin har gjort att färre dialoger har genomförts under 2020 eller 2021. Det finns dessutom bara finansiering för två sessioner per år, medan de flesta andra övervakningskommittéer har tre sessioner.

När ett datum har fastställts för dialogen i FN i Genève kommer Funktionsrätt Sverige att samordna arbetet med att prioritera ett antal förslag till rekommendationer och områden. Detta blir en alternativrapport som är begränsad i omfattning och som översätts till engelska och skickas till FN inför dialogen med Sverige.

Fram till mötet med FN uppmanar vi alla att agera och uttrycka sitt stöd för Respekt för rättigheter. Det finns tid för beslutsfattare att ta våra förslag på allvar och genomföra åtgärder i rätt riktning för att konkretisera civilsamhällets rekommendationer. Vi kommer att fortsätta agera för att sprida kunskap om civilsamhällets erfarenheter och förslag genom kampanjen www.respektförrättigheter.se

Planeringen för ett samhälle efter pandemin ger oss en möjlighet att göra om och göra rätt. Det är viktigare än någonsin att ta vara på erfarenheterna, kunskapen och förslagen från oss i civilsamhället så att vi kan följa FN:s råd om att inkludera funktionsrätt i strategierna för att hantera Covid-19. Vi avslutar med att citera FN:s generalsekreterare António Guterres⁹⁸:

"När vi säkerställer rättigheter för personer med funktionsnedsättning, investerar vi i vår gemensamma framtid."

---

⁹⁸ <https://www.un.org/en/coronavirus/disability-inclusion>